

Venäjän ulkopoliittika

Venäjä tavoittelee suurvaltakeskeistä kansainvälistä järjestelmää ja pyrkii muuttamaan sääntöpohjaista maailmanjärjestystä. Venäjälle kansainvälinen politiikka on jatkuvaa kamppailua vallasta, ja tavoitteena on sen etujen mukainen hajanainen länsi. Venäjän näkökulmasta valittu linja on toiminut.

Kilpailuasetelma on Venäjälle pysyvä olotila, ainoastaan toiminnan intensiteetin ja valittujen menetelmien taso vaihtelee. Ulkopoliittinen vaikuttaminen näyttäytyy Venäjälle jatkumona, jossa haluttua vaikutusta haetaan eri menetelmiä asteittain testaamalla.

Suomi on osa Venäjän laajempaa ulko- ja sotilaspoliittista tavoitteenasettelua. Maiden välillä on voimasuhteiden epäsymmetria ja perustavanlaatuinen turvallisuuspoliittisten intressien ristiriita. Suomelle on tärkeää, että Euroopassa säilyy valtioiden oikeus valita itsenäisesti omat turvallisuusratkaisunsa.

Suomi luovii tilanteessa tiivistämällä yhteistyötä kumppanimaiden kanssa ja ylläpitämällä vuoropuhelua Venäjän kanssa. Suomen yhä tiiviimpi asema osana läntisiä puolustusjärjestelyitä voi johtaa Venäjän lisääntyvään kritiikkiin ja painostustoimiin. Venäjä pyrkii vaikuttamaan suomalaiseen keskusteluun ja päätöksentekoon. On tärkeää varautua tehokkaasti hybrdivaikuttamiseen ja muihin laaja-alaisiin turvallisuusuhkiin.

Venäjän sotilaallinen puolustaminen ja puolustusteollisuuden resurssit

Venäjän sotilaspolitiikan tavoitteena on konfliktien ennaltaehkäiseminen ja ratkaiseminen sekä tukea valtion poliittisten ja taloudellisten intressien tavoittelua. Sotilaallisen puolustuksen keskeinen tekijä on strateginen ydinaseistus. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tehdyillä uudistuksilla maa-, meri- ja ilmavoimista ja niitä tukevasta johtamis- ja logistiikkajärjestelmästä on muokattu korkean valmiuden asevoimat. Tästä osoituksena ovat viime vuosien sotatoimet. Sotilaallinen voima on keskeinen Venäjän valtiollista ulkoista ja sisäistä vakautta tukeva tekijä.

Venäjän asevoimien kannalta 2010-lukua voidaan pitää onnistumisen vuosikymmenenä. Vuoteen 2020 ulottuva varusteluohjelma on kehittänyt asevoimien materiaalista suorituskykyä, ja toimintarahoituksella on pystytty kasvattamaan harjoittelun määrää. Uuden vuoteen 2027 ulottuvan varusteluohjelman rahoitus säilyy nykytasolla. Venäjän asevoimien varustelussa saavutettaneen tavoitteeksi asetettu nykyaikaisen aseistuksen 70 %:n osuus vuoteen 2020 mennessä. Länsimaiden pakotteiden ohella puolustusteollisuuden toimintaa vaikeuttavat vanhentuneet rakenteet ja korruptio, eivätkä puolustusteollisuuden innovaatiot johda läpimurtoihin siviilituotannossa. Jatkossakin Venäjä pystyy turvaamaan asevoimiensa kehittämisohjelmille riittävän rahoituksen, vaikka talouden kasvuvauhti olisi odotettua hitaampaa.

Asevoimien uudistusohjelman onnistumisen ja sotatoimissa saavutetun menestyksen takia asevoimien arvostus on merkittävästi vahvistunut Venäjällä. Venäjän asevoimien kasvanut suorituskyky ja aseellisen voiman toistuva käyttö vaikuttavat huomattavasti turvallisuusympäristöön ja säilyvät merkittävänä tekijänä Suomen turvallisuusarvioissa.

Venäjän sisäinen kehitys

Vahvasti presidenttikeskeinen ja järjestäytyneen edunvalvonnan kannalta heikko järjestelmä luo olosuhteet, joissa valtio edistää eliittiin kuuluvien taloudellisia etuja. Koordinoitu toimeenpano keskushallinnon ja Venäjän eri alueiden yhteistyönä on usein haasteellista.

Oikeusturva on Venäjällä kohentunut, mutta oikeuslaitoksen uudistaminen on edelleen kesken. Ennakoitavuuden ja ammattietiikan puutteet syövät luottamusta. Voimaministeriöt ovat hyvin resursoituja, mutta eivät yhtenäisiä. Korruptio on juurtunut syvälle järjestelmään. Presidentin valta näkyy erityisesti korkean tason nimityksissä sekä sisäisen turvallisuuden järjestelmän johtamisessa. Presidentin valtakausi päättyy 2024, ja vallanvaihtoon liittyvät sisäiset prosessit alkavat todennäköisesti aikaisemmin.

Venäjällä valtio on pyrkinyt luomaan patriotismista kansaa yhdistävän aatteen vastavoimaksi länsimaisille arvoille, mikä ei ole kuitenkaan lisännyt merkittävästi kansan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Luottamus muihin ihmisiin ja instituutioihin on pysynyt heikkona. Venäläisten protestivalmius näyttää lisääntyneen parin viime vuoden aikana, samalla kun Internet ja sosiaalinen media haastavat hallinnon viestintämonopolia.

Taloudessa ei ole odotettavissa äkkiromahduksia, mutta kansalaisten lisääntyneen tyytymättömyyden ja eläkereformin kaltaisten epäsuosittujen uudistusten takia nykyhallinnon 2000-luvulla luoma yhteiskuntasopimus saattaa joutua koetukselle lähivuosina.

Talouden järjestelmä uudistusten puute ylläpitää tilannetta, jossa uusia nykyistä korkeamman tuottavuuden työpaikkoja syntyy vähän. Venäjän talouskasvu tulee pysymään hitaana eikä Venäjästä muodostu vakavasti otettavaa taloudellista kilpailijaa Euroopalle, Yhdysvalloille tai Kiinalle.

Venäjän väestö vanhenee, ja valtio on panostanut perhepolitiikkaan ja syntyvyyden nostamiseen. Työikäisestä väestöstä on puutetta, mikä ylläpitää maahanmuuttoa lähinnä Keski-Aasian maista. Useista lainsäädännön ja hallinnon muutoksista huolimatta maahanmuuttopolitiikka perustuu laajan harmaan talouden hyväksymiselle.

Suomen näkökulmasta Venäjän tämänhetkinen sisäpoliittinen tilanne ei ennakoisi suuria muutoksia. Suomi tekee toimivaa viranomaisyhteistyötä muun muassa rajaturvallisuuden sekä Itämeren alueen kysymyksissä. Viranomaisyhteistyötä ja muuta kanssakäymistä hankaloittavat ennakoinnin vaikeus ja korruptio. Venäjän hallinnon geopoliittinen laskelmointi ja sen hallinnon sitoutumisen aste vaikuttavat maidemme välisiin suhteisiin ja instituutioiden väliseen luottamukseen. Venäjää

koskettavat voimakkaat taloudelliset tai poliittiset šokit tai luonnonkatastrofit voisivat tapahtuessaan vaikuttaa myös Suomeen sekä välillisesti että suoraan.

Venäjän tulevaisuudet: muutostekijät ja ilmiöt

Ennakointiluvussa tarkastellaan Venäjän mahdollisten tulevaisuuksien vaikutuksia Venäjän omaan sekä sen lähiympäristön turvallisuuteen. Tarkasteltava ajanjakso alkaa lähitulevaisuudesta ja jatkuu 2040-luvulle. Globaalin ja kansallisen toimintaympäristön murros- ja muutosilmiöihin Venäjä näkee vastauksena vahvan valtion, omien lähtökohtien ymmärtämisen, sotilaallisen voiman sekä yhteistyön maailman voimakeskusten, suurvaltojen välillä.

Tarkastelussa on luotu neljä eriävää kehitysnäkymää. Yksikään niistä ei sellaisenaan anna kattavaa kuvaa Venäjän kehitysmahdollisuuksista, mutta yhdessä ne muodostavat vahvemman tarkastelukehiksen. Tulevaisuuskuvia erottaa toisistaan Venäjän valtion kasvanut tai heikentynyt voima ja toimintakyky.

Ensimmäinen ja nykyhetkellä todennäköisimmältä näyttävä kehitysnäkymä: Venäjän nykytilanne vastaa teollistuneen, pitkälle modernisoituneen ja kaupungistuvan yhteiskunnan muutosnäkyviä. Yhteiskunnallisia jännitteitä luovat jyrkkä eriarvoisuus ja poliittisten vaikutuskanavien puute sekä luottamuspuola hallintoon ja sen kykyyn edistää maan taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä. Venäjä ei ole nopeasti kasvava talous, ja sen kansainvälinen asema tulee todennäköisesti yleisellä tasolla asteittain heikentymään. Suomen ja Venäjän keskeiselle yhteiselle intressille, energiayhteistyölle, ei ole näkyvissä esteitä, vaikka energiamurroksen eteneminen siihen vaikuttaakin.

Venäjän heikompi ja suotuisampi kehitysnäkymä ovat molemmat mahdollisia tulevaisuuksia. Vallitsevaa kehitysnäkymää heikompi kehitys on mahdollinen joidenkin kielteisten trendien yhteisvaikutuksesta tai laajemman šokin, kuten ympäristön laajemman romahduksen, seurauksena. Suotuisamman kehityksen toteutuminen vaatii puolestaan useampien myönteisten trendien, kuten hiilivetyjen vahvan kysynnän säilymisen, yhteisvaikutusta, mutta ilman šokkeja. Suotuisammassa kehitysnäkymässä Suomelle syntyisi tarve sopeutua Venäjän laajempaan vaikutusvaltaan ja aktiivisempaan ulkoiseen toimintaan.

Venäjän mahdollinen hajautumiskehitys on epätodennäköisin kehityskulku, ja sen toteutuminen edellyttää useiden kielteisten trendien sekä šokkien yhteisvaikutusta. Hajautumiskehitystä voimistavia tekijöitä ovat kuitenkin jo vallitsevan kehityskulun tekijät. Energiakaupasta riippuvaisen talouden tulojen voimakas heilahtelu on jokapäiväinen ongelma. Öljyn hinnan romahtamisesta voi seurata pitkittynyt talouskriisi, tällöin hallinnon ja valtiosta riippuvaisten yritysten palkkoja ja eläkkeitä ei kyetä ylläpitämään kilpailukykyisinä. Tulojen vaihtelusta seuraa toistuvia tyytymättömyyden aaltoja. Kaupungistumisen trendi hajauttaa valtiota ja alueet eriytyvät entisestään, ja vahvistavat valtaansa keskushallinnon kustannuksella. Osaavan väestöosan aivovuoto ulkomaille jatkuu, ja vastuunkantajat vähenevät. Hajautumiskehitys laajentaisi merkittävästi Venäjän ympäristöön heijastuvia turvallisuusriskejä ja asettaisi todennäköisesti Suomen puolustukselle ja kokonaisturvallisuuden toimintamallille laajoja muutospaineita sekä resurssivaateita.